

## **Uit hetzelfde hout gesneden**

Amsterdam, juni 2020

Beste Adam Rutherford,

Natuurlijk zag ik die beelden van George Floyd ook. Hoe hij onderop lag, niet meer kon ademen en zijn moeder riep. Beelden die de vinger nog maar weer eens op die hele diepe, open wond legden. Daarna die demonstraties en discussies die erop volgden, wereldwijd en in mijn eigen land. Het klinkt misschien vreemd hier, maar ik kreeg het er zelf benauwd van en zocht op mijn eigen manier naar wat meer lucht. Dit was het goede moment om de Norton Lectures van Toni Morrison eens te lezen, die al een tijdje op mijn e-pad staan. Eens horen hoe zij hierover dacht. In *The Origins of Others*, waarin die lezingen staan, spreekt ze over literatuur en de wijze waarop daar tegen de ander en onszelf wordt gekeken, de mogelijkheden en beperkingen van de literatuur en de verantwoordelijkheid van de auteur. Het verschil tussen de ander en onszelf dat de ene keer met geweld en verkrachting wordt afgedwongen, de andere keer romantisch wordt toegedekt. Over schrijvers die de ander ontmenselijken en verbeelden dat de een beter is dan de ander. Andere schrijvers die de ander juist weer een

menselijk gezicht willen geven, zoals zij dat zelf zo succesvol deed.

Die lucht vond ik in *I'm not your negro* de documentaire van Raoul Peck over schrijver, essayist, dichter en intellectueel James Baldwin. Voor de zoveelste keer keek ik naar de wijze waarop hij tegen het raciale probleem aankeek, naar zijn woede, stijl, elegantie en scherpte die hij zo goed combineert om ons allemaal in de spiegel te laten kijken. Maar, Adam, iets meer lucht vond ik ook in jouw boek *How to Argue with a Racist. History, Science, Race and Reality* dat onlangs uitkwam.

Jij studeerde genetica in de tijd dat met het Human Genome Project grote wetenschappelijke stappen worden gezet. Dat deed jij op het vooraanstaande Engelse UCL dat een sleutelrol vervult op dit wetenschapsterrein. Jij kent het werk van Darwin, Mendel, Watson&Crick en van al die andere pioniers die zich bezighielden met overeenkomsten en verschillen tussen soorten, mensen en populaties. Jij weet welke ontdekkingen er recent zijn gedaan, welke kennis er is opgebouwd en welke technieken zijn ontwikkeld. Daarnaast ben jij wetenschapsjournalist van de BBC en weet maar al te goed hoe je zo'n beladen en ingewikkeld onderwerp als racisme op een goede manier kunt populariseren. Dat doe je, zo heb je dat geleerd, door het concreet en grijpbaar te maken. Achtereenvolgens laat jij in jouw boek zien wat genetica te zeggen heeft over huidskleur, erfelijkheid, sport en intelligentie. Mensen zijn visueel ingesteld en kleur lijkt zo'n makkelijke ingang om de mens in hokjes te plaatsen. Dat categoriseren gaat dan vaak aan de hand van de kleur van het haar, het oog en het pigment. Maar dat indelen is

niet altijd zo gegaan want voor de kolonisatie werd vooral op religie en taal gelet. De Europeanen hielden zich niet alleen bezig met ontdekken, uitbuiten en plunderen maar ook met het opbouwen van taxonomieën. Rassen en soorten worden onderscheiden, krijgen een eigen geschiedenis toegekend en worden niet zelden in rangorde geplaatst. Pas halverwege de twintigste eeuw wordt het definitief duidelijk dat we allemaal afstammen van de homo sapien uit Oost Afrika die 70.000 jaar geleden de wereld over is gaan zwerven. Dan wordt er minder naar huid en meer naar het DNA en de genen gekeken. Dan valt op dat de verschillen binnen soorten vaak nog groter zijn dan tussen de soorten en zien we hoe sterk we van elkaar verschillen.

Veel mensen bladeren tegenwoordig graag door digitale archieven en websites vol genealogische gegevens. Ze willen weten waar ze vanaf stammen en dat graag in een heldere en duidelijke stamboom getekend zien. In de genetica zelf wordt hier anders tegenaan gekeken. Want als je 500 jaar terug de tijd ingaat heb je al snel meer dan een miljoen voorvaderen en ga je 1000 jaar terug zijn dat er al meer dan een triljoen. We denken graag in afgebakende gebieden en begrensde tijden, fysiek en cultureel. Maar de werkelijkheid is rijker. Mensen verplaatsten zich altijd over de wereld en hadden sex met elkaar, waar en wanneer ze maar konden. De geschiedenis is een eindeloze migratie en uitwisseling van genetisch materiaal. Nergens is sprake van zuiverheid van ras. Iedereen, ook een nazi, ook een racist, heeft een mengeling van voorvaderen die overal op de wereld gewoond hebben.

Sport roept veel vragen op over ras. Waarom presteert die beter dan die en wat heeft dat met erfelijkheid te maken? Jij kijkt naar het sprinten en het midden- en

langeafstandslopen. Na 1980 zijn alle Olympische medailles op de sprint onder zwarte hardlopers uit Amerika, Canada en de Caraïben verdeeld. Maar als dat met de Afrikaanse achtergrond te maken heeft, waarom zitten er dan onder die Olympische winnaars van de laatste veertig jaar geen zwarten uit Zuid-Amerika tussen? Het succes op het midden en lange afstandslopen is de laatste decennia in handen van hardlopers uit Ethiopië en Kenia. Die hardlopers komen vooral uit bepaalde districten van de Rift Vallei die op meer dan 2000 meter boven de zeespiegel liggen. Dat leven en trainen op hoogte draagt bij aan dat succes. Maar die omstandigheid alleen is niet voldoende want waarom heb je dan niet van die succesvolle lopers uit Mexico, waarom geen Tibettaanse lopers of lopers uit het Andes gebergte? Voor dat hardlopen heb je ook gespecialiseerde trainingen nodig en gemotiveerde atleten. Jij laat zien dat de wetenschap nogal moeite heeft om vanuit alle variabelen die hierin meespelen het succes te voorspellen. Soms wordt het in bepaalde genen gezocht (ACTN3 voor snelheid en ACE voor uithoudingsvermogen) maar dan schrijf jij weer dat deze nodig maar niet voldoende zijn. Ook op het gebied van sport ligt het allemaal net iets ingewikkelder dan we vaak denken.

Ras, erfelijkheid en intelligentie zijn vaak met elkaar in verband gebracht en boekenkasten zijn erover vol geschreven. Wetenschappers, niet zelden zelf racistisch, hielden zich met die verbanden bezig. Het IQ, waarover volgens jou heel veel te zeggen is, werd dan veelvuldig gemeten en vanuit dat onderzoek weten we dat mensen die hierop hoger scoren langer leven, hogere diploma's halen, succesvoller zijn in hun werk en meer verdienen. We weten ook dat hogere gemiddelde intelligentiescores samenhangen met voeding, gezondheidszorg en onderwijs. IQ is dan

misschien nog wel in een maat uit te drukken, maar intelligentie zelf is niet één ding en hangt zeker niet met één gen samen. Hier heb je veel meer met clusters van genen te maken die in netwerken zitten en tezamen reeksen en hiërarchieën vormen. Dat menselijke gedrag en die menselijke handelingen zijn altijd een mix van genen en cultuur, van biologie en geschiedenis.

Op het terrein van de genetica is er dan die enorme ontwikkeling in de twintigste eeuw toen de structuur van het DNA werd ontdekt, de genetische code werd gekraakt en die hele DNA kon worden gelezen. De codes van miljoenen mensen zijn opgeslagen in computers die ons wat kunnen vertellen over ziektes, gedrag en afkomst, van nu en van mensen die duizenden jaren terug leefden. Dat materiaal laat zien waar we vandaan komen, waar we hebben geleefd en hoe we hebben geleefd. Jij weet dat heel vaak is geprobeerd om racisme een wetenschappelijk kleurtje te geven en dat dat nog steeds geprobeerd wordt. De geschiedenis zit vol met pseudowetenschap, stereotypen en valse beweringen. Jij komt tot de conclusie dat er opgeteld heel weinig vastligt en laat zien dat de menselijke variatie uitzonderlijk groot is. De huidskleur is in ieder geval een bijzonder zwakke indicator om verschillen tussen mensen mee vast te stellen. Wanneer je wat wilt weten over verschillen en overeenkomsten tussen mensen, moet je het in ieder geval hier niet zoeken. Raciale zuiverheid is al helemaal een farce. Racisme is voor jou een sociaal construct en kan nooit wetenschappelijk onderbouwd worden. Toch zullen we met z'n allen op zoek blijven gaan om meer te weten te komen over verschillen en overeenkomsten tussen mensen. We

willen weten wat biologie, geschiedenis en cultuur over de ander en onszelf te zeggen heeft. Dat begrip en die interesse zie jij als het beginpunt van wetenschappelijk onderzoek en nooit als het eindpunt ervan. Racisme is per definitie op onjuiste wetenschappelijke ideeën gebaseerd en keert zich altijd tegen menselijke waarde.

Jij weet dat dit een pikzwart onderwerp is dat zijn wortels heeft in het kolonialisme, dat het verbonden is met macht, welvaart en witte suprematie en dat het met vervolging, onderdrukking en moord te maken heeft, net zo goed als Morisson en Baldwin dat wisten. Jij presenteert jouw boek als een wapen dat je kunt gebruiken tegen racisme en raciale superioriteit. De nieuwe inzichten in de genetica maken duidelijk dat we heel veel nog niet weten over de biologische achtergrond van ons gedrag en handelen. Zaken zitten ook complexer in elkaar dan we vaak denken. Dat maakt het argumenteren met een racist er niet makkelijker op, denk ik dan. Of jouw boek dan een goed wapen is, zoals je het presenteert, vraag ik mij af. Maar net als die lezingen van Morrison en die documentaire over Baldwin, werkt jouw boek bij mij wel enigszins als ventoline, dat ik als astmapatiënt zo goed ken. Die lezingen, die documentaire en jouw boek, hoe verschillend ook, geven lucht en verlichting. Jouw boek werkt in deze weken vooral zo goed omdat jij laat zien dat we met z'n allen, hoe verschillend ook, uit hetzelfde hout zijn gesneden.

Grote groet, -Harrie Jonkman

Rutherford, A. (2020). ***How to Argue with a Racist.***  
***History, Science, Race and Reality.*** Weidenfeld&Nicholson:  
London, 224 pagina's. 16,99 euro.